

Irma Ratiani
Maka Elbakidze
(Georgia)

Rustaveli – Nizami’s Contemporary: Revision of Some Poetical and Aesthetical Principles¹

Introduction

Formation of Georgian literature in early Middle Ages (5th century) is entirely connected with the Christian culture. It is a period, when Georgia with its literature joins the common European current of Christian literature. Nevertheless, Georgian literature, as well as the country itself, is located at the unique place of meeting the Western and the Eastern civilizations, and all kinds of “magic” is possible here! It is naïve to assert that Georgian literature equally shares the Eastern Asian and the Western European literary principles. It is favorable towards the first as well as the second literary model, but by its essence it is a Christian literature, from the very beginning oriented on the Western canon and inwardly constantly looking to the East. Its closeness to the Eastern literary tastes at various times and periods was caused by external factors^{2*}: a) the geographical location; b) historical events (political and economic requirements); c) literary tendencies which affected the Western literary world.

The existence of Georgian literary canon is organically merged with the Western European literary model, but in some periods, proceeding from the geographical location and cultural landmarks of the country, as well as of the political and economic factors, goes beyond it and is inclined towards the Eastern model. Sometimes, Georgian literature even used quite effectively the coexistence of the Western and Eastern literary models since it was constantly at the crossroads of these two civilizations.

Georgian national literary canon in early Medieval period

In the Medieval period, which is subject of investigation of this research, Georgian national literary canon was motivated by the political and ideological markers of Christianity. This tendency was especially strong in the Early Middle Ages and had its extension afterwards, in the period of Late Middle Age literature, however, with some additional po-

¹ სტატია იბეჭდება შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული FR17-109 საგრანტო პროექტის ფარგლებში.

² Involvement of these external factors was suggested by Georgian scholar Revaz Tvaradze in the work *Fifteen-Centuries-Old Integrity*: “Along with the Western, European orientation, Georgian culture did not terminate relations with Eastern cultures either” (Tvaradze 1985: 17).

etical rules. That’s why it is quite acceptable to single out as a separate sub-structure – the “*Rustaveli canon*” as the first clash of Western and Eastern cultural and poetical traditions in Georgian literature distinguished by profound cosmopolitan thought.

If in Early Middle Ages, proceeding from its conceptual objective, which implied introduction and preaching of Christian worldview principles and interpretation of the Bible text, the Classical rule of the invented plot was rejected, in the Georgian literature of late Middle Ages the tradition of Fictional or invented story was getting back to the strong position.

In the Late Middle Ages it became evident, that a poetical standard, developed in Early Middle Ages was dictated by the specific aesthetic and worldview objectives during the establishment of Christian thinking, and as soon as the objectives were achieved, artistic text started to return to its natural position: to the aesthetics of fictional text. “Ignoring of the principle of historicism should be regarded as one of the merits of late medieval literature, which gave a stimulus to the long process of search for new genres and themes. Great changes in the spiritual life of humanity, the so-called “cultural explosion”, which affected by the mid XII century almost the entire civilized world, made its deep imprint on the literary process as well” (Elbakidze 2007: 158-159). The reader demanded “more dynamics, more adventure, more romance” and literature moved away from the principle of authenticity: “The above-mentioned became a strong impetus for formation of a new conception, the basic principle of which is rejection of the principle of historicism and moving to the foreground fiction” (Elbakidze 2007:159). The dichotomy of the real and the invented again became an obvious fact.

“Ideal reality” or Rustaveli canon in Georgian literature as a new stage

Since XI century Georgian literature also enters a new period; it is affected by the ongoing political and social reforms in the country as well as the secularization process observable in European literature, however, secularization was not that much sensible for Georgian literature based upon its original alphabet from the very beginning of writing¹. This way or another, the model of European Chivalry novel can be with confidence regarded as an influential version of the Western canon, which made a conceptual leap of Georgian literature from the early medieval ideological-type literature to the late medieval aestheticism. Late medieval Georgian literature, as a valuable part of European literature, becomes organically involved in the process of aesthetic innovations and the principle of literariness becomes considerably stronger. The best proof to it is a renowned masterpiece of Georgian literature – *Vepkhistqaosani*. It is noteworthy that the text by Rustaveli, which from the viewpoint of genre and conceptual strive represents a Georgian model of the European chivalry novel.

1 In Georgian churches, from the very beginning (IV century), service was held in a Georgian language.

This is first and foremost the rejection of historicism and its replacement with a concept of the reflection of artistic reality that implies a narrative that is as far removed from reality as possible and creates “new (ideal) reality”. This was a world, created according to the new social layer – the aristocracy that emerged within the master-and-serf system. The new reality organically combined heroic and romantic ideals.

Parallel to changes in the ideological, thematic, artistic, and aesthetic fabric, changes took place also in the structure of romance. The structure was completely new and circular, which implied a coincidence of the original and final points of action (in *The Man in the Panther's Skin* it is the Kingdom of Arabia and the court of King Arthur in European romances).^{1*} The chronotope of romance is also specific. Temporary and spatial dimensions depend on the nature of characters and their lifestyle. Correspondingly, protagonists are placed within the limits of their “own” space, which is at times closed and at times open.

Individual details of *Rustaveli's concept of love* are quite similar to the doctrine of courtly love, which is the foundation of the ethic system of troubadour poetry and romance. This is first and foremost the idea that love is part of the life of a certain class. The love idealised in *Vepkhistqaosani* belongs only to knights and is limited by a clearly formulated code of obligatory features. In addition, love is the destiny of perfect and adorned people. Man's attitude towards woman is based on *service*, which is almost analogous to the principles of vassalage. Like a vassal, an enamoured man must be humble, silent, patient, loyal, and self-sacrificing. Services rendered to the beloved woman are very close to the obligations a vassal assumes to the sovereign. Correspondingly, the beloved woman is not only a mistress of the enamoured man, but also his sovereign and master.

The similarity of the problems of world view raised in *Vepkhistqaosani* and its artistic, aesthetic, moral, and ethic world to the advanced philosophic and artistic thinking of mediaeval Europe may have two main explanations: First, common religion – Christianity, which definitely determined the main directions and trends of the development of both Georgian and European cultures. On the other hand, it is the political system – the ideological background that took shape in the feudal world, which proved to be a very rich soil for the new social relations. These relations as well as the moral, ethic, artistic, and aesthetic values characteristic of society of that time were determined in accordance with the interests and demands of the advanced layer – knights.

¹ However, unlike European romances structure of Rustaveli's work is unified and undivided and the rhythm of narration is dynamic and uninterrupted. The descriptive side of battles, tournaments, and voyages is reduced to the minimum, while the informational function of such passages is increased.

Oriental poetic parallels of the area and *Mijnuri* motif

However, at the same time, Rustaveli’s text regards with obvious favor the Oriental poetic motifs, which, due to the certain historical factors, are already invaded into the Georgian cultural area of that period. First of all we must mention the geography of Rustaveli’s romance, which is stretched along the oriental countries, but as we have mentioned above, the state structure and social system as a lifestyle of all these kingdoms are of feudal Europe; Artistic and expressive devices are also oriental style: the use of the word *Mijnuri*, an Arabic word that means *maddened by love*, to denote enamoured man; the motive of torments of love expressed through shedding of bloody tears; a heart wounded by a spear; looking forward to death; roaming the wilderness; and so forth. Generations in the Arabic-speaking world inherited a legend about the love of Qays ibn al-Mulawwah, who was also called Majnun. Presumably, it is Qays, who is the prototype of Nizami Ganjavi’s poem *Layla and Majnun*. Qays’ going to the wilderness and roaming uninhabited areas is the top level of “madness”, where the hero can no longer emerge from and get to the initial point.

But the love described in *Vepkhistqaosani* is a natural human feeling. It is a gift bestowed by God and it can even cross the boundary between life and death. Correspondingly, torments of love and the joy it brings are tightly intertwined and are not described separately. The emphasis is laid here not on the strength of torments and death. The same tendency is evident in *Layla and Majnun*. But on overcoming the painful emotions and on the ability to cope with them, overcome problems, transform them into joy, and make life victorious. This variety of love that Rustaveli describes as “brute ravings” “imitates” heavenly love through inspiration and the sincerity and elevated nature of feelings. Correspondingly, it is described by means of the categories of divine love. This confirms again that all kinds of love in *Vepkhistqaosani*, be it of a beloved woman, friend, or master, are a variety of divine love.

The attempt to reconcile the Western and Eastern literary manners creates the first precedent of the meeting of those two different cultural worlds in Georgian literary space and assigns the status of an unique text to *Vepkhistqaosani*: by means of this synthesis *Vepkhistqaosani* expands the geography of a late medieval World literary process – if for the European literature the concept of “*Weltliteratur*” is unequivocally identified with European cultural area, for Georgian literature it also implies the principles of the Eastern literary canon. Nevertheless, we share the viewpoint that manifestations of Eastern poetics in *Vepkhistqaosani* are to a greater extent an external phenomenon rather than an inwardly adopted one (E. Khintibidze, M. Elbakidze) since qualitatively, both from the viewpoint of worldview and stylistics, the text shows organic affinity to the European canon with all the preconditions of further cooperation.

Conclusions

It should be concluded, that it is impossible to agree with the already traditional opinion, at least for Georgian criticism, that the meeting of the Western and the Eastern cultural models in Georgian literature is “harmonious”. Here is an attempt of correction of this idea: the meeting of the Western and the Eastern literary models in Georgian literature is of “Dialogue-type” with a permanent condition of overcoming resistance, as the Georgian literature and Georgian literary canon constantly exists on the border of inner necessity and external determination, at the crossroads of the Western and the Eastern civilizations, where, despite the fact that the inner necessity prevails, the influence of external factors should always be borne in mind.

References:

- Elbakidze, Mak'a. *Vepkhist'q'aosnis P'oet'ik'is Zogierti Sak'itkhi Prangul Raindul Romantan T'ip'ologiur Mimartebashi*. Tbilisi: gamomtsemloba “p'et'it'i”, 2007 (ელბაქიძე, მაკა. *ვეფხისტყაოსნის პოეტის ზოგიერთი საკითხი ფრანგულ რაინდულ რომანთან ტიპოლოგიურ მიმართებაში*. თბილისი: გამომცემლობა „პეტიტი“, 2007).
- Nizami Ganjeli. *Leili da Majnuni*. Targmna Magali Toduam. Bako: gamomtsemloba “East-West”, 2014 (ნიზამი განჯელი. *ლეილი და მაჯნუნი*. თარგმნა მაგალი თოდუამ. ბაქო: გამომცემლობა “East-West”, 2014).
- Rustaveli, Shota. *Vepkhist'q'aosani*. Tbilisi: gamomtsemloba “metsniereba”, 1966 (რუსთაველი, შოთა. *ვეფხისტყაოსანი*. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1966).
- Tvaradze, Revaz. *Tkhutmet'sauk'unovani Mtliaoba*. Tbilisi: gamomtsemloba “Sabch'ota Sakartvelo”, 1985 (თვარაძე, რევაზ. *თხუთმეტსაუკუნოვანი მთლიანობა*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, 1985).

**ირმა რატიანი
მაკა ელბაქიძე
(საქართველო)**

რუსთაველი – ნიზამის თანამედროვე: ზოგიერთი პოეტიკური და ესთეტიკური პრინციპის რევიზია

საკვანძო სიტყვები: რუსთაველი, ნიზამი, სიყვარულის კონცეფცია, მიჯნური, ლიტერატურული კანონი.

გვიანი შუასაუკუნეების ქართული მწერლობა, ევროპული ლიტერატურის ანალოგიით, ორგანულად ერთგვება იმ იდეოლოგიური თუ მხატვრულ-ესთეტიკური ინოვაციების პროცესში, რომელიც შუასაუკუნეებიდან რენესანსზე გარდამავალი ეპოქისთვის არის დამახასიათებელი. შედეგად იქმნება ქართული ლიტერატურის მსოფლიოში აღიარებული შედეგები – *ვეფხისტყაოსანი*, ღირსეული გამგრძელებელი იმ ლიტერატურული ტრადიციისა (იგუ-

ლისხმება ევროპული ტრადიცია), რომელიც თავისი არსით ქრისტიანულია. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ვლინდება რუსთაველის ესთეტიკურ კონცეფციაში, რომლის მიხედვით, სილამაზე, არის არა ოდენ ესთეტიკური, არამედ ინტელექტუალური და მორალური კატეგორია, სიყვარული – ეგზისტენციური, შემოქმედებითი პროცესი ღვთაებრივ აქტთან არის გაიგივებული და ა.შ. საგულისხმოა, რომ რუსთაველის ტექსტი ჟანრული და კონცეპტუალური თვალსაზრისით ევროპული რაინდული რომანის ქართულ მოდელს წარმოადგენს (*ვეფხისტყაოსნის* სტრუქტურულ-კომპოზიციური ორგანიზება, პოლიტიკურ-იდეოლოგიური ფონი, პერსონაჟთა წრე – რაინდული საზოგადოება, პატრონჟიმული ინსტიტუტი; სიყვარულის კონცეფცია და ა.შ.), მაგრამ ამის მიუხედავად, აშკარა კეთილგანწყობას იჩენს აღმოსავლური პოეტური მოტივებისადმი, რომლებიც, გარკვეული ისტორიული გარე ფაქტორებისდა გამო აქტიურად იჭრება იმ პერიოდის ქართულ კულტურულ სივრცეში. ამას მოწმობს *ვეფხისტყაოსნის* პერსონაჟთა ჰიპერბოლიზებული მხატვრული სახეები, მათ მიჯნურად მოხსენიება, რაც არაბული სიტყვაა და სიყვარულისგან გახელებულს ნიშნავს; სასიყვარულო ტანჯვის მოტივი, გამოხატული სისხლის ცრემლების ღვრით, გულის დაღახვრით და დაწყლულებით, სიკვდილის ნატვრით, ველად გაჭრით და ა.შ., რაც აახლოებს რუსთაველის ტექსტს აღმოსავლელ პოეტთა, კერძოდ, ნიზამის შემოქმედებასთან. თუმცა ეს კონვენციური მოტივები *ვეფხისტყაოსანში* მზა ფორმულათა სახით გვხვდება და ლიტერატურული გადაამუშავების შედეგად განსხვავებული ინტერპრეტაციით წარმოგვიდგება. *ვეფხისტყაოსანში* ასახული სიყვარული ბუნებრივი, ადამიანური გრძნობაა, ის ღმერთის მიერ ბოძებული ნიჭია, რომელსაც სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯნის გადაღახვაც კი ძალუძს, შესაბამისად, სასიყვარულო ტანჯვა და მიჯნურობით მოგვრილი სიხარული მჭიდროდაა გადაჯაჭვული ერთმანეთთან და განცალკევებულად არაა წარმოდგენილი. აქცენტი აქ გადატანილია არა ტანჯვის სიძლიერესა და კვდომაზე (მდრ. „ვისრამიანი“, „ლეილი და მაჯნუნი“ და ა.შ.), არამედ ამ მტანჯველ ემოციათა დაძლევისა და მათი ფლობის უნარზე, ჭირის დამარცხებაზე, მის ღვინად შეცვლაზე, სიცოცხლის გამარჯვებაზე. სიყვარულის ეს სახეობა, რომელსაც რუსთაველი „ხელობანი ქვენანის“ უწოდებს, აღმაფრენით, გრძნობის სინრფელითა და ამაღლებულობით ზეციურ სიყვარულს „ბაძავს“, შესაბამისად, მისი დეფინიციაც ღვთაებრივი სიყვარულის კატეგორიებით ხდება.

დასავლური და აღმოსავლური ლიტერატურული მანერების მორიგების მცდელობა ქმნის ორი განსხვავებული კულტურული სამყაროს შეხვედრის პირველ პრეცედენტს ქართულ ლიტერატურულ სივრცეში, *ვეფხისტყაოსანს* კი უნიკალური ტექსტის სტატუსს ანიჭებს. სწორედ ამ სინთეზით ამდიდრებს და აფართოებს რუსთაველის რომანი გვიანი შუასაუკუნეების მსოფლიო ლიტერატურულ პროცესს: თუკი იმ პერიოდის დასავლური ქრისტიანული სამყაროსთვის *Weltliterature* ცალსახად ევროპულ სივრცესთან და კულტურასთან გაიგივებული ცნებაა, საქართველოში ის აღმოსავლური ლიტერატურული კანონის პრინციპებსაც ითვალისწინებს.